
1. ÚVOD DO STUDIA ANDRAGOGIKY

Cíl:

Po prostudování této kapitoly pochopíte význam a smysl andragogiky jako vědy i její význam pro praktický život. Budete se umět „andragogicky“ vyjadřovat a znát nejen andragogické pojmy, ale i pojmy z příbuzných vědeckých disciplín.

Průvodce studiem:

Následující kapitola je zásadní. Pokud nepochopíte smysl všech pojmů, které jsou v ní vysvětlovány, neporozumíte textu v dalších kapitolách. Považujte tuto kapitolu za stěžejní. Pojmy se neučte zpaměti, ale snažte se je pochopit. Pochopit je především v kontextu s pojmy ostatními, které jsou v kapitole uvedeny. Mezi čarami drobnějším písmem jsou uváděny pojmy, které sice nejsou andragogické, ale jejichž znalost patří k akademickému rozhledu. Proto věnujte pozornost i jim.

Disciplína, kterou se budeme zabývat, není disciplínou jednoznačnou. Stále ještě existuje celá řada názorů na její místo v systému věd, na její obsah, na její poslání, na její místo v systému věd pedagogických, včetně názorů zcela negativistických. Všechno uvedené má i svá pozitiva - především v tom, že andragogika je vědou živou; vědou, která se vyvíjí a nalézá své významné postavení nejen v sobě sama, ale i v dalších vědách humanitních a antropologických.

Humanismus - 1) Uznávání lidských hodnot, hodnot člověka a jeho práv, prosazování spravedlnosti, důstojnosti, lidskosti jako základních společenských norem (normy - pravidla chování, obvyklá pro určitou situaci); 2) Synonymum pro období renesance.

Antropologie - (z řec.: nauka o člověku) - Komplexní věda o člověku, nauka o člověku v nejširším slova smyslu. Věda o jeho vzniku a vývoji, o jeho tělesných a duševních vlastnostech, o jeho sociálních vztazích a vztazích k životnímu prostředí. Učení o podstatě člověka, jeho přirozenosti, jeho ohraničení ve vztahu k jiným životním formám.

Problematičnost andragogiky vzhledem k ostatním humanitním vědám vyplývá především ze skutečnosti, že zatímco **humanitní vědy jsou vědy o člověku, andragogika je vědou pro člověka**, věda, která má člověku sloužit a pomáhat mu při řešení některých životních situací.

Co je tedy andragogika?

Nahlédněme do Významového slovníku vzdělávání dospělých (viz literatura):

andragogika - (z řeckého *aner*, *andros* - muž a *ago* - vésti)

1) *Věda o výchově dospělých, vzdělávání dospělých a péči o dospělé, respektující všestranně zvláštnosti dospělé populace a zabývající se její personalizací, socializací a enkulturací). V oblasti výchovy a vzdělávání se zabývá zvláštnostmi působení pedagogických zákonitostí na dospělou populaci, definuje osobnost dospělého ve výchovném a vzdělávacím procesu, definuje systém výchovy a vzdělávání dospělé populace, jakož i zvláštnosti ve vztahu k ostatním pedagogickým a společenským vědám.*

Na obsah pojmu i obsah andragogiky jako vědecké disciplíny, nejsou dosud názory sjednoceny. A bývá většinou chápána jako synonymum pojmu vzdělávání dospělých, ev. jako věda o vzdělávání dospělých. Řidčeji (Hanselmannova „sociální andragogika“, holandské pojetí jako teorie a praxe jednání lidí /pochopitelně s terminologickými důsledky/ nebo olomoucké pojetí integrální andragogiky jako teorie a praxe vedení lidí a péče o ně) v širším pojetí, v němž vzdělávání dospělých je pouze jedním aspektem.

- 2) *Studijní obor, připravující odborníky pro práci v oblasti výchovy, péče a vzdělávání dospělých (viz andragogické školství).*
- 3) *Časopis pro vzdělávání dospělých, jehož nulté číslo vyšlo na podzim 1996 a od roku 1997 vychází jako čtvrtletník. Vydává agentura DAHA ve spolupráci s Asociací institucí vzdělávání dospělých.*

Potud slovník, který nám sice objasnil základní zaměření andragogiky, ale zároveň nám nastolil řadu otázek. Především pojmových - personalizace, enkulturace, socializace, integrální andragogika, sociální andragogika a především základní pojmy, kterými jsou výchova, vzdělávání a péče. Při hlubším zamyšlení zjistíme, že ani tak běžný termín, jako je „dospělý“, také není zrovna jednoznačný. Abychom mohli v našem bádání pokračovat, musíme si uvedené pojmy objasnit.

1.1 Andragogické pojmy

1.1.1 Základní andragogické pojmy

Každá vědní disciplína musí mít zcela ujasněny názvy věcí a jevů, které bude používat. Pokud by k tomu nedošlo, nazývaly by se různé věci stejně, nebo stejné věci různě - v podstatě by se ani lidé, pracující ve stejném oboru nedorozuměli, o čem vlastně hovoří. Je jasné, že obecné pojmy, se kterými se operuje, mají i obecnou platnost a mohou mít i stejný význam v řadě vědních disciplín. Ale nemusí to být pravda. Stejný pojem může mít v různých vědách různý obsah. Každá disciplína má své pojmy základní, které musí mít nejen jednotný význam, ale musí být zcela jednoznačně chápány, protože jsou základem dalších teorií, vědních konstrukcí a myšlenkových pochodů. Začneme tedy těmi nejzákladnějšími, které jsou pro andragogiku nutné, aby byly pokud možno jednoznačně chápány. Takové pojmy zná andragogika tři:

DOSPĚLÝ	VÝCHOVA	VZDĚLÁVÁNÍ
---------	---------	------------

Pokud přijmeme za svou teorii integrální andragogiky (viz. kap.3.3.1), přibude k těmto třem pojmům čtvrtý, a to

PÉČE

Pokusme se dát těmto pojmům obsah:

- **Dospělý - dospělost** - Přestože se jedná o základní andragogický pojem, nejsme schopni jej jednoznačně charakterizovat. Projevuje se to následně i v další andragogické terminologii, protože tato nejednoznačnost zamlžuje řadu pojmů dalších, např. i pojem vzdělávání dospělých.

Pojem lze charakterizovat z různých pozic a východisek:

J.A. Komenský - Muž je člověk, který dosáhl mezníku vzrůstu a sil, schopný k životním úkolům a už skutečně zahajující ten druh života, k němuž se připravil.

Václav Příhoda (vývojová psychologie) - Stav, jehož každý živočich dosahuje, když doroste do konečné velikosti a síly, již potřebuje k vykonávání samostatných činností v životním přizpůsobení.

Ústava - rozlišuje dospělost pasivní (18 let) a aktivní (21 let).

Vladimír Jochmann - Dospělost je charakterizována ukončením vývoje ve třech dimenzích - somatické, psychické a sociální.

Dle **právních norem** - Člověk, který ukončil školskou přípravu a vstoupil na trh práce (ev. do domácnosti).

Vymezení **ISCED** (*Mezinárodní standard klasifikace vzdělávání*) - Vychází z předpokladu, že věk musí sloužit jako delimitační vymezení mezi mladou a dospělou generací. Podle tohoto vymezení je dospělá osoba "zpravidla od 15 let a starší".

Ve **vývojové psychologii** se dospělost člení na tři životní etapy: 20-30 let mecitma, 30-45 let adultium a 45-60 let interevium. Přičemž funkčnost jednotlivých období je různými autory pojmána různě. V posledním období se ustálilo následující věkové členění (Hartl): 18-24 let mladí dospělí, 25-44 let mladší střední věk, 45-64 starší střední věk, 65-74 starší dospělí, nad 75 let -stáří.

Vymezit jednoznačně tento pojem je velmi složité, protože dospělost minimálně znamená:

sociální zralost	→	ekonomická nezávislost
citovou zralost	→	nezávislost na rodičích
biologickou zralost	→	schopnost rodičovství
sociologickou zralost	→	schopnost identifikace a uspokojování individuálních sociálních potřeb
mentální zralost	→	přijímání odpovědnosti za výkon rodičovských, sociálních a pracovních. rolí

atp.

Zapamatujeme si, že se jedná o pojem nejednoznačný, ale přijmeme výklad, že dospělý je ten, kdo je vyspělý a „zralý“ sociálně, citově, biologicky, sociologicky a mentálně a absolvoval minimálně základní vzdělání. Budeme si vědomi, že bez tohoto pojmu se přes jeho nejednoznačnost neobejdeme, protože charakterizuje populaci, která je předmětem našeho vzdělávání a prostředí, které je předmětem andragogiky. Budeme si vědomi i toho, že jde o pojem se kterým se např.právně operuje velmi složitě.

- **Výchova** – Pojem se zdá jednoznačný. Vždycky se jedná o působení vychovatele na vychovávaného a jeho utváření k obrazu vychovatele. Ale jistě sami cítíte, že v této větě je řada věcí opět nejednoznačných. Kdo je to vychovatel? Kdo je vychovávaný? Je i vychovatel vychovávaný? Působí výchovně i vychovávaný na vychovatele? Jaká je účinnost výchovy? Je výchovou i působení sdělovacích prostředků? Vychovává reklama? Musí být výchova vždy záměrná? Jaké jsou to prostředky, kterými působí vychovatel na vychovávaného? Vidíte sami, že v jedné větě se skrývá celá řada záludností, protože v těch otázkách bychom mohli pokračovat.

Úkol:

Pokuste se poznamenat si některé otázky, které vás v souvislosti s tím, co bylo řečeno ještě napadají: